

FØDT FOR TIDLIGT?

Til dagplejere og institutioner
For tidligt fødte børn i alderen 0-6 år

Dansk Præmatur Forening
En for tidlig start på livet

Indhold

Forord.....	s. 3
Født for tidligt.....	s. 4
En svær start på livet	s. 5
Hvad er senfølger?	s. 6
Ikke alle for tidligt fødte rammes af senfølger.....	s. 7
Derfor kan det være svært for et for tidligt født barn at starte i dagpleje eller daginstitution	s. 8
Sanseintegrationsproblemer	s. 9
Angst og utryghed	s. 10
Tidlig indsats.....	s. 10
Samarbejde med forældrene.....	s. 11
Ikke alle oplyser om for tidlig fødsel	s. 12
Som dagplejer/pædagog kan man give barnet en god start på dagen ved, at:.....	s. 13
Litteraturliste.....	s. 15
Dansk Præmatur Forening	s. 16

Forord

Denne pjece er udgivet af Dansk Præmatur Forening og er tænkt som en kort introduktion til emnet for tidligt fødte børn i dag-pleje og daginstitutioner. Vi håber at pjecen kan give et indblik i, hvad det vil sige at være født for tidligt, og hvordan det er at være forældre til et for tidligt født barn. Vi vil også prøve at give nogle redskaber, der kan hjælpe med at skabe en god og tryk hverdag for børn, der er født for tidligt. Hvis du har lyst til at læse mere om for tidligt fødte, kan vi henvise vi til vores hjemmeside, www.praematur.dk samt litteraturlisten i denne pjece.

Vi vil hermed gerne takke de fagpersoner, der har bidraget til redigeringen af denne pjece.

Bestyrelsen i Dansk Præmatur Forening

Født for tidligt

I Danmark fødes ca. 7,3 % af en årgang for tidligt, dvs. ca. 4500 børn. Flere og flere af de ekstremt for tidligt fødte overlever, og dermed stiger antallet af for tidligt fødte børn i hhv. dagpleje og daginstitutioner.

Børn født før udgangen af 36. graviditetsuge er født for tidligt, og før 28. fulde uge er der tale om ekstremt for tidligt fødte.

Fakta

- Ca. 7,3 % af en årgang fødes for tidligt
- Børn født før uge 36 er født for tidligt
- Børn født før uge 28 er ekstremt for tidligt født
- For tidligt fødte børn kan få fysiske og/eller psykiske senfølger

En svær start på livet

De for tidligt fødte børn starter livet med voldsomme og ubehagelige oplevelser, smertefuld behandling, adskillelse fra forældrene, umodne organer samt uudviklet hjerne- og nervesystem. Heldigvis vil mange af dem vokse op uden mén.

Men der vil også være en del, der i deres opvækst kan være meget sårbare. Derudover har mange præmature børn vanskeligheder med mad, sprog, søvn, motorik og gentagne infektioner. De børn, der er meget påvirket af senfølger, vil typisk være hyperaktive, have sanseintegrationsvanskeligheder, koncentrationsbesvær og indlæringsvanskeligheder. Disse funktionsnedsættelser fører i mange tilfælde også til sociale vanskeligheder.

Hvad er senfølger?

En del for tidligt fødte børn er påvirket af deres for tidlige fødsel uden at være handicappede. Nedenstående følger kan dukke op i perioder af deres udvikling. Listen kan virke overvældende, og det er meget vigtigt at slå fast at "kan få" betyder ikke "vil få". Der er børn, der ikke får senfølger, og børn der kun får nogle mindre betydelige senfølger. Senfølger ved for tidligt fødte børn kan være af såvel fysisk som psykisk og følelsesmæssig karakter. Listen her dækker over de mest almindelige senfølger:

Fysiske

- Astma og astmatisk bronchitis
- Forsinket sprogudvikling
- Mave/tarmproblemer
- Manglende eller forsinket smertereaktion
- Nedsat muskelstyrke og balancevanskeligheder
- Lavt energiniveau
- Mellemørebetændelse og lungebetændelse
- Motorisk sen udvikling
- Spiseproblemer
- Svækket immunforsvar
- Søvnproblemer
- Tågang

Psykiske/følelsesmæssige

- Adfærdsvanskeligheder
- Opmærksomhedsforstyrrelser eller ADHD
- Angst og utryghed
- Forsinkede reaktioner
- Utrøstelig gråd
- Hyperaktivitet
- Hypersensitivitet
- Indlæringsvanskeligheder
- Koncentrationsbesvær
- Knyttet til få primærpersoner
- Lavt selvværd og psykisk skrøbelighed
- Manglende mod og selvtillid
- Passivitet og indesluttethed
- Sansesarthed/sanseintegrationsvanskeligheder
- Separationsangst
- Sociale vanskeligheder
- Svækket hukommelse

En mindre procentdel af børnene vil få fysiske diagnoser, som fx cerebral parese (spastisk lammelse), ROP (synsnedsættelse), hørenedsættelse, epilepsi o.lign.

Ikke alle for tidligt fødte børn rammes af senfølger

Det er vigtigt at bemærke, at der altid vil være gradsforskelle mht. senfølger. De for tidligt fødte børn er, i lighed med alle andre børn, forskellige. Nogle kan have svære senfølger, andre kan have dem i mindre grad, og andre igen måske ingen. Forskellen kan i nogle tilfælde f.eks. ligge i, om barnet er lidt, meget eller ekstremt for tidligt født, men der er også eksempler på, at børn der er født lidt for tidligt, kan have store senfølger, og eksempler på, at børn, der er født meget for tidligt, ingen har. En vigtig pointe er ligeledes, at det er forskelligt, hvornår i barnets livsforløb at senfølgerne kan dukke op.

En meget lav fødselsvægt i forhold til det forventede kan også være årsag til senfølger.

Det kan det være svært for et for tidligt født barn at starte i dagpleje eller daginstitution

Når et for tidligt født barn begynder i dagpleje/daginstitution, vil det ofte ikke være alderssvarende på alle områder i forhold til fysisk og psykisk udvikling. Der kan være konstateret senfølger, inden barnet starter i dagpleje eller daginstitution, men i visse tilfælde viser de sig først senere.

Et for tidligt født barn med senfølger kan have vanskeligheder med nye omgivelser, nye indtryk, nye mennesker o.s.v. Barnet kan blive utrygt, miste overblikket, blive forvirret og bange i en given situation. Det kan komme til udtryk ved, at barnet græder, reagerer voldsomt eller trækker sig ind i sig selv. Det har her stort behov for voksenkontakt (primærpersoner).

De bagvedliggende årsager kan være henholdsvis sansesintegrationsvanskeligheder og/eller en grundlæggende angst og utryghed.

Dette er én af årsagerne til, at mange sundhedsplejersker og børnelæger i dag anbefaler, at for tidligt fødte børn passes i enten dagpleje, hvor barnet kan "tælle for to" eller i en mindre daginstitution med små og overskuelige forhold.

Sanseintegrationsproblemer

En typisk senfølge for de for tidligt fødte børn er sanseintegrationsvanskeligheder, som gør det svært for barnet at bearbejde information og at skille væsentligt fra uvæsentligt. Derfor kan det være overordentlig vanskeligt for barnet at være omgivet af mange mennesker og megen uro. Barnet kan nemt stresses, hvilket bl.a. kan vise sig ved motorisk uro, faren omkring uden mål og mening (hyperaktivitet), aggression, gråd eller indesluttethed og tilbageholdenhed.

Barnet har svært ved at:

- fastholde opmærksomheden og koncentrationen i længere tid ad gangen, f.eks. ved leg, spising, påklædning, højtlesning og samtale
- overskue leg og aktiviteter med andre børn
- holde den røde tråd i legen
- ikke at blive afledt og forstyrret af flere samtidige indtryk
- ikke at reagere, hvis dagsprogrammet afviger fra det normale

Det er meget almindeligt, at barnet ikke reagerer på sansemæssig overstimulering i løbet af dagen, men først når det kommer hjem i trygge rammer. Her kan barnet blive aggressivt, det kan have svært ved at falde til ro, eller det kan græde. Nogle gange kan reaktionen også komme om natten.

Barnet har brug for, at:

- vide, hvad der skal foregå – gerne i god tid
- have faste rutiner, forudsigelighed og genkendelighed
- have struktur i hverdagen

Angst og utryghed

For tidligt fødte børn er ofte meget sarte, hvilket typisk vises ved angst og utryghed. Angsten for det nye og ukendte kan betyde, at barnet ved nye fællesaktiviteter bare ønsker at være tilskuer eller at være i periferien, indtil det er parat til at være med. En del børn lider af søvnforstyrrelser. Det er ikke ualmindeligt, at et for tidligt født barn er bange for at falde i søvn. En grundlæggende utryghed kan betyde, at det knytter sig meget tæt til få personer, som det har svært ved at give slip på, og at det ikke så nemt kan føle tryghed sammen med andre.

Barnet har brug for, at:

- ture til nye og ukendte steder minimeres eller helt undgås
- gæstedagpleje minimeres eller helt undgås
- legestue minimeres eller helt undgås

Forældre kan søge kompensation for tabt arbejdsfortjeneste ved dagplejers sygdom og ferie samt ved særaftaler om f.eks. at holde barnet hjemme fra legestue og udflugter. Dog fratrækkes de ret til sygedagpenge og dagpenge ved at indgå i denne ordning.

Tidlig indsats

Nogle af problemerne kan umiddelbart afhjælpes, mens andre kan følge barnet i nogle år. De for tidligt fødte børn, der har angst og utryghed, vil ofte have behov for særlig støtte, evt. i form af ekstra normering hos dagplejen, på barnets stue eller at en støttepædagog tilknyttes barnet. Nogle børn vil have brug for særlig opmærksomhed både i indkøringsfasen, i hele institutionsperioden og op igennem skoletiden.

Under alle omstændigheder er det vigtigt med en så tidlig indsats som muligt – fundamentet for et godt socialt liv for de for tidligt fødte lægges i dagplejen og/eller daginstitutionen. Der findes forskellige værktøjer til klarlægning og afhjælpning af vanskelighederne, f.eks. TRAS (Tidlig Registrering Af Sprogudvikling), Marte Meo, PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning), Syn og Indlæring, udredning på børnepsykiatrisk afdeling og mange andre.

På Dansk Præmatur Forenings hjemmeside, www.praematur.dk, kan du søge råd og vejledning i forhold til, hvilke tiltag du kan være med til at iværksætte ud fra de problemstillinger, du står med. Der findes en del foredrag og kurser, som man som fagperson kan deltage i. Bl.a. afholder Dansk Præmatur Forening foredrag rundt om i landet, og der er mulighed for at deltage i AMU-kurset "Født for tidligt". Spørg også gerne din kommune, hvilke muligheder du har for at hjælpe det for tidligt fødte barn, du har ansvaret for.

Samarbejde med forældrene

Når et for tidligt født barn er indlagt på neonatal, indgår forældrene i et tæt samarbejde med et team af fagfolk. De er fra hospitalstiden vant til åben og direkte kommunikation, og de har som regel søgt megen information om for tidligt fødte. Forældrene er fra barnets første færd vant til at tolke dets svage signaler, og de har en god fornemmelse for dets behov.

Forældre til et for tidligt født barn har været meget igennem og er ofte mere "hudløse" end andre forældre. De er givetvis mere opmærksomme end normalt mht. barnets udvikling, både fysisk, psykisk og socialt. Det er derfor meget vigtigt, at forældrene møder forståelse hos dagplejen/daginstitutionen og at deres bekymring for barnets udvikling og trivsel tages alvorligt.

Ikke alle oplyser om for tidlig fødsel

Der er også præmaturforældre, der ikke ønsker at oplyse og tale om den for tidlige fødsel, typisk fordi de mener, at barnet skal have lov at starte i dagpleje eller daginstitution uden på forhånd at være stemplet som potentielt dårligt fungerende på et eller flere områder. Men manglende informationer kan gøre det vanskeligt for det pædagogiske personale at møde og forstå barnet, og dermed bliver det også svært at tilbyde barnet den pædagogiske støtte, som lige præcis dét barn har brug for.

Derfor kan det nogle gange være nødvendigt at tale med forældrene om disse forhold, så pædagoger/dagplejere og forældre kan mødes i fælles forståelse af barnets behov og arbejde mod fælles mål. Det er under alle omstændigheder vigtigt med åbenhed og dialog omkring barnet.

Det kan være en god idé, at der er en daglig kontakt mellem barnets primærpersoner og forældrene, enten ved en kort samtale ved afhentning af barnet eller ved at notere diverse observationer i en lille kontaktbog.

Forældrene er i mange tilfælde specielt opmærksomme på mad og søvn, idet det fra dag ét har handlet om, at barnet tog på i vægt, og at det udviklede en fast søvnrytme. Ligeledes kan det være en god idé, hvis primærpersonerne noterer sig barnets adfærd i forskellige situationer, og f.eks. en gang om måneden drøfter barnets udvikling med forældrene.

Man kan i hverdagen gøre meget for at gøre livet bedre for et for tidligt født barn med særlige behov. Barnets særlige behov skyldes ofte senfølger og ubalancer, som det er muligt at komme til livs. En tidlig indsats kan gøre meget for at sikre en god trivsel og en god opvækst.

Som dagplejer/pædagog kan man give barnet en god dag ved, at:

- Det så vidt muligt er den samme, der modtager barnet hver morgen, og at der i øvrigt sker det samme hver morgen.
- Spørge forældrene, hvordan barnet har sovet, spist, reageret, om det har haft afføring mv.
- Der hele dagen igennem er god tid til barnet.
- Der er en fast rytme i dagligdagen, så barnet hele tiden ved, hvad der skal ske.
- Der veksles mellem fordybelse og fri leg.
- Undgå at presse barnet til noget, det ikke er parat til, f.eks. for tidlig toiletræning eller deltagelse i en leg.
- Tolke barnets signaler, hvad enten det udtrykker sig verbalt eller via kropssprog.
- Barnet har en fast plads ved bordet og i garderoben – gerne med et billede af sig selv.
- Der ikke bliver råbt ad barnet, hverken hjemme eller i dagplejen/institutionen.
- Barnet ikke er omgivet af for mange børn og voksne, og at det har rolige omgivelser.
- Udflugter, gæstepleje og legestue begrænses mest muligt eller helt undgås*.
- Barnet forberedes grundigt på nye ting, inden de sker.
- Barnet ved, hvornår det bliver hentet og af hvem.

*Forældre kan søge kompensation for tabt arbejdsfortjeneste ved dagplejers sygdom og ferie samt ved særaftaler om f.eks. at holde barnet hjemme fra legestue og udflugter. Dog fratrækkes de ret til sygedagpenge og dagpenge ved at indgå i denne ordning.

Litteraturliste

- *For tidligt fødte børn, usynlige senfølger*
Af Jonna Jepsen, Hans Reitzels Forlag, 2004
- *For tidligt fødte børn i dagtilbud. Arbejdshæfte for pædagogisk personale i dagtilbud*
Af Jonna Jepsen, Dansk Pædagogisk Forum, 2008
- *Tretten Firkløvere*
Af Anne-Marie Aaen, Frydenlund, 2009
- *Miraklernes tid er ikke forbi*
Bonnie & Peter Falck, Forlaget Gemini, 2006
- *Meget små børn – beretninger om for tidligt fødte børn*
Efter idé af Mette Ziemendorf Ringsted, Munksgaard, 2000
- *Når barnet er født for tidligt*
Af Ola Didrik Saugstad, Munksgaard, 2010
- *Sundhedsplejersken som tovholder for for tidligt fødte børn*
Af Majbrit Hedegaard Bennedsen, 2009
- *Hallo, er der hul igennem – dit barns hjerne 0-18 år*
Af Ann-Elisabeth Knudsen og Karin Hyldig, Schønberg, 2008
- *Pæne piger og dumme drenge, Hvorfor er der ingen børn, der opfører sig som de har hjerne til?*
Af Ann-Elisabeth Knudsen, Schønberg, 2004
- *Seje drenge og super seje piger*
Af Ann-Elisabeth Knudsen, Schønberg, 2007

Dansk Præmatur Forening

Foreningen har stor erfaring og viden om for tidligt fødte børns behov. Vi udgiver publikationer, tilbyder rådgivning og arrangerer foredrag og kurser. Se vores hjemmeside for mere information.

Allehelgensgade 13, st.tv.
4000 Roskilde

E-mail: info@praematur.dk
Tlf.: 7025 2027
(se telefontider på vores hjemmeside)

www.praematur.dk